

طرح اعتبار ایرانیان؛ گامی در جهت حمایت از معیشت

وام ۳۰ میلیونی دولت به خانوارها فرصتی برای تقویت معیشت فراهم می‌آورد و به رونق اقتصادی و تقویت بخش تولید کمک می‌کند

یادداشت
O P I N I O N

امین دلیری

تحلیگر اقتصادی

ماجرای ارزی که برنگشت

دولت چهاردهم با اعلام رییس‌جمهور مبنی بر حذف ارز ترجیحی ۲۸ هزار و ۵۰۰ تومانی از واردات کالاهای اساسی و خوراک دام و طیور، در واقع طرح جراحی اقتصادی که به مراتب بزرگتر از جراحی اقتصادی از دولت‌های دهم و سیزدهم را رقم خواهد زد. این مسئله یکی از متهورترین اقدامات اصلاحات اقتصادی دولت‌های پس از انقلاب اسلامی محسوب شده که قصد اجرای آن را دارند. گرچه دو طرح جراحی اقتصادی در زمان تصدی دو دولت یاد شده به مشکلات ناشی از کاهش درآمدهای دولت، افزایش حجم و رشد نقدینگی، رشد پایه پولی و افزایش شدید نرخ تورم و کاهش شدید ارزش پول ملی و نیز به علت عدم اصلاح همزمان ساختارهای معیوب اقتصادی و عدم رفع ناترازی‌های انرژی و وجود بانک‌ها و مؤسسات مالی ناتراز که محل جریان روابط سالم پول و گردش سرمایه در یک اقتصاد شفاف و رقابتی بودند، به شکست منتهی شد و هزینه‌های زیادی برای بودجه‌ریزی متقارن سنناتی دولت‌های بعدی تولید کرد. ضمن اینکه با کاهش شدید ارزش پول ملی با وجود پرداخت بارانه نقدی و افزایش سرانه آن در دولت‌های دوازدهم و سیزدهم، به طور مستمر قدرت خرید اقشار جامعه با درآمدهای ثابت و پایین کاهش یافت.

در مقابل، ثروت افسانه‌ای برای عده قلیلی فرصت طلب به وجود آورد که با زدن نتوانستند واردات کالاهای اساسی و توزیع این کالاهای باقیمت‌های نجومی را در انحصار خود قرار دهند و سودهای بادآورده‌ای مصون از پرداخت از هر نوع عوارض و مالیات به جیب بزنند و موازنه اقتصاد کشور را از تعادل خارج کنند. بنابراین، ظهور سلطان‌های بلامنابع که از قبل انحصارات، رانت‌ها و زبندها به وجود آمدند، موجب نارضایتی اکثریت مردم ایران که از حاکمیت سرمایه‌های این اشخاص جان به لب‌شان رسیده بود، نمود واقعی پیدا کرد. سلطان ارز، سلطان سکه، سلطان روغن، سلطان شکر، سلطان فراورده‌های گوشتی، لبنی، چای و... نتیجه زبندها و انحصاری کردن واردات بسیاری از اقلام کالاهای اساسی و ضروری مردم مورد مصرف مردم است که وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط در تخصیص سهمیه ارزی و اختصاص آن از سوی بانک مرکزی و قاعدتاً باید توزیع این کالاها با قیمت‌های مصوب تثبیت شده بر مبنای اختصاص ارز ترجیحی به مصرف‌کننده نهایی می‌رسیدولی به علت عدم انجام وظایف قانونی برخی از وزارتخانه‌ها و سازمان‌های ذی‌ربط منجر به بهم‌ریختگی بازار عرضه و تقاضا و افزایش مستمر قیمت این کالاها و خدمات در سال‌های گذشته به ویژه در یک سال ونیم اخیر شد. حال عدم برگشت ارزهای صادراتی صادرکنندگان بزرگ و وجود کارتهای اجازه‌ای تجاری و معضل مهم دیگری به نام «تراستی‌ها» سر از آستین اطلاعات منتشر شده اخیر درآورده و گفته می‌شود در این مورد اخیر بیش از ۷ میلیارد دلار نفت فروخته شده توسط تراستی‌ها هنوز به خزانه دولت برگشته است. یکی از معضلات تلاطم ارزی عملکرد تراستی‌ها و عدم برگشت ارزهای صادراتی است که بر معضلات اقتصادی کشور افزوده است.

مہتاب‌زین کلک

روزنامه نگار

عکس: ستار کاظمی

در راستای اقدامات دولت برای بهبود شرایط اقتصادی و کمک به معیشت مردم، وزیر اقتصاد کشور، علی مدنی‌زاده، از اجرایی شدن طرح «اعتبار ایرانیان» خبر داد. این طرح که به عنوان «وام ۳۰ میلیون تومانی» در میان مردم شناخته می‌شود، بخشی از مجموعه تدابیر ۱۷ گانه دولت برای مدیریت و مقابله با مشکلات اقتصادی است. هدف اصلی این طرح، ایجاد تعادل در چرخه اقتصادی و تأمین نیازهای فوری خانوارها و بنگاه‌های تولیدی است. به‌طور ویژه، این اعتبار به مصرف‌کنندگان اجازه می‌دهد تا از فروشگاه‌های منتخب کالاهایی مانند لوازم ضروری و زودمصرف را خریداری کنند؛ اما آنچه این طرح را از دیگر برنامه‌های حمایتی متمایز می‌کند، رویکرد زنجیره‌ای آن است. اعتبار اعطایی در نهایت به تولیدکنندگان منتقل می‌شود تا آن‌ها با استفاده از این اعتبار، مواد اولیه لازم را تأمین کرده و به این ترتیب، چرخه تولید و اقتصاد کشور به حرکت درآید.

امیر باقری، معاون وزیر اقتصاد، تأکید کرده که این طرح به‌طور مستقیم به حفظ اشتغال و پایداری بنگاه‌های کوچک و متوسط کمک خواهد کرد. طبق اظهارات او، این طرح علاوه بر تأمین نیازهای خانوار، به رونق تولید و کاهش فشارهای اقتصادی بر تولیدکنندگان کمک خواهد کرد. اجرای آزمایشی این طرح در حال انجام است و قرار است تا پیش از پایان سال جاری، به طور رسمی در سراسر کشور اجرایی شود.

زمان آغاز پرداخت اعتبار

این طرح که قرار بود از اواخر دی ماه اجرایی شود، بر اساس آخرین اظهارات صورت گرفته مسئولان وزارت اقتصاد این روزها در حال اجرای آزمایشی است و تا پیش از پایان سال جاری اجرایی خواهد شد. چنانچه اعلام شد، قراردادهایی نیز توسط چند بانک با فروشگاه‌های منتخب منعقد شده که طبق آن، به سرپرستان خانوار واجد شرایط (جامعه اولیه

هدف، یارانه‌گیران) پیامک ارسال می‌شود تا با مراجعه به سایت بانک و ثبت درخواست، پس از انجام اعتبارسنجی، تا سقف ۳۰ میلیون تومان اعتبار دریافت کنند.

اعتبار ۳۰ میلیونی در حساب سرپرست خانوار شارژ خواهد شد و احتمالاً با سود چهار درصد به دست مصرف‌کننده می‌رسد. اگرچه هنوز جزئیات اجرای این طرح منتشر نشده، اما وزیر اقتصاد چنین اعلام کرده که «این تسهیلات به سرپرستان خانوار، به ویژه زنان در پنج دهک پایین درآمدی، تعلق می‌گیرد و بازپرداخت آن بین ۶ تا ۱۲ ماهه خواهد بود.»

قسط وام چقدر است؟

چنانچه اشاره شد هنوز اطلاعات دقیقی درباره نحوه اجرای این طرح در دست نیست اما باتوجه به اظهارات صورت گرفته، احتمال می‌رود سود این تسهیلات چهار درصدی و مدت بازپرداخت آن نیز ۶ تا ۱۲ ماهه باشد. بر این اساس، دوشیوه متفاوت برای محاسبه اقساط باقی می‌ماند. سناریو اول یعنی بازپرداخت ۱۲ ماهه. اگر فرض کنیم کارمزدها چهار درصد روی کل مبلغ محاسبه شود کل مبلغ بازپرداختی حدود ۳۱ میلیون و ۲۰۰ هزار تومان خواهد بود. سرپرست خانوار در این حالت باید ماهانه حدود ۲ میلیون و ۶۰۰ هزار تومان قسط پرداخت کند. سناریوی دوم نیز مهلت شش ماهه برای بازپرداخت است. در بازپرداخت کوتاه‌مدت مبلغ اقساط بیشتر می‌شود. با احتساب کارمزد چهار درصدی قسط ماهانه به حدود ۵ میلیون و ۱۰۰ هزار تومان تا پنج میلیون و ۲۰۰ هزار تومان می‌رسد. صحبت‌هایی که تا کنون صورت گرفته از اعطای این وام به پنج دهک اول درآمدی حکایت داشته، اما در میان همین جمعیت نیز باید به این نکته توجه داشت که این رقم مانند تسهیلات به تمامی اعطای خانوار تعلق نمی‌گیرد و این رقم به طور کلی به حساب سرپرست خانوار واریز می‌شود؛ نه به ازای هر عضو خانواده.

بررسی اثرات وام بر بازار مصرف

زیادی در تأمین مایحتاج روزمره ایجاد کند. اما این تسهیلات بدون چالش نیز نخواهد بود. یکی از اصلی‌ترین نگرانی‌ها در مورد اجرای این طرح، تضمین‌های اجرایی و نظارت بر بازپرداخت وام است. در گذشته شاهد بوده‌ایم که تسهیلات مشابه مانند وام‌های زودبازده به درستی هدف گذاری نشد و منجر به سوءاستفاده یا استفاده نادرست از منابع مالی شد. اگر دولت نتواند ضمانت‌های اجرایی مناسب برای این طرح فراهم کند و از فساد یا تخلف جلوگیری نماید، ممکن است منابع مالی هدر رفته و نتایج منفی به دنبال داشته باشد. از این رو، تضمین‌گیری و نظارت دقیق بر دریافت‌کنندگان وام، از اهمیت بسیاری برخوردار است تا از تحقق اهداف اقتصادی و اجتماعی طرح اطمینان حاصل شود. در این میان، کاهش قدرت خرید مردم موجب شده بخش صنعت و تولید نیز با مشکلات مضاعفی مواجه شوند. در چنین شرایطی بی‌شک اگر برای بخشی از جامعه توانی برای خرید ایجاد شود، این فرایند می‌تواند برای بقای صنایع و تولید مثمرتر واقع شود.

می‌شد و مدل کار به این صورت بود که بانک مرکزی قراردادهایی را به امضاء می‌رساند و بر این اساس برخی شرکت‌ها و مجموعه‌هایی که تولید کالاهای مصرفی بادوام را در دستور کار داشتند، بخشی یا تمام هزینه را از بانک‌های عامل دریافت کرده و به ازای آن محصول خود را به مشتری نهایی می‌فروختند.»

او با تأکید بر اینکه اجرای این نوع طرح‌ها مزایای خاص خود را به همراه دارد، می‌گوید: «البته همواره در این مسیر جای انواع تقلب‌ها نیز بوده است و مانند آنچه امروز در اجرای طرح کالابزرگ شاهد آن هستیم در این نوع تسهیلات نیز در موارد متعدد تخلفاتی صورت می‌گرفت.»

احتمال سوءاستفاده از تسهیلات بانکی

قائم‌مقام دبیرکل خانه صنعت، معدن و تجارت در واکنش به طرح‌های جدید دولت در حوزه تسهیلات و کالابزرگ الکترونیکی، نسبت به برخی مشکلات اجرایی هشدار می‌دهد. او به تجربه گذشته اشاره می‌کند و می‌گوید: «دولت مبلغ یک میلیون تومان را برای حدود ۸۰ میلیون نفر در نظر گرفته تا به خرید اقلام خاصی بپردازند، اما متأسفانه در عمل برخی فروشگاه‌ها به تخلفات دست زده و به مشتریان خود اعلام می‌کنند که می‌توانند هر کالایی را از طریق اعتبار کالابزرگ خریداری کنند؛ نه فقط اقلام خاصی که دولت تعیین کرده است.» این نوع تخلفات که در بسیاری از مواقع باعث سوءاستفاده از طرح‌ها می‌شود، در بخش تسهیلات بانکی نیز مشابه بوده و شاهدیم که برخی شرکت‌ها و افراد اقدام به خرید و فروش تسهیلات بانکی می‌کنند. خالقی می‌افزاید: «اگر نظارت کافی انجام نشود، احتمال سوءاستفاده از این تسهیلات وجود دارد. ممکن است افراد اعلام کنند که تسهیلات ۳۰ میلیونی شما را با قیمت ۲۵ میلیون تومان به صورت نقدی خریداری می‌کنند. این اتفاقات در گذشته بارها رخ داده است و حالا باید از این تجربیات استفاده کنیم و مراقب اجرای نادرست طرح‌ها باشیم.»

قائم‌مقام دبیرکل خانه صنعت، معدن و تجارت به چالش‌های تأمین منابع مالی برای پرداخت چنین تسهیلاتی اشاره می‌کند و می‌گوید: «در شرایط فعلی اقتصادی، تأمین منابع برای اجرای چنین طرح‌هایی دشوار است و هنوز مشخص نیست این منابع از کجا تأمین خواهد شد.»

او همچنین درباره هدف دولت از اجرای این طرح‌ها تأکید می‌کند: «تورم، افزایش دنباله‌دار قیمت‌ها و حذف ارز ترجیحی باعث شده تا قدرت خرید مردم کاهش یابد و کسبه نیز در وضعیت بحرانی قرار گیرند. در این شرایط اگر دولت بخواهد تنها به پرداخت تسهیلات قدرت خرید مردم را افزایش دهد و یک محرک اقتصادی ایجاد کند، ممکن است تأثیرگذار باشد، اما اگر هدف دولت حمایت از صنایع و کالاهای داخلی است، باید تدابیر دیگری اتخاذ شود.»

خالقی در نهایت می‌گوید: «این تسهیلات نباید تنها به نفع چند برند خاص تمام شود. در گذشته نیز چنین مشکلاتی را در طرح‌های مشابه شاهد بودیم که باعث شد برخی کارخانه‌ها که امروز به بزرگترین تولیدکنندگان کشور تبدیل شده‌اند، تنها از این طرح‌ها سود ببرند. بنابراین باید به دقت بررسی شود که این طرح‌ها در راستای منافع عمومی و حمایت از تولید داخلی باشد.»

لزوم ایجاد مشوق‌های مؤثر

قائم‌مقام دبیرکل خانه صنعت، معدن و تجارت در ادامه با اشاره به اهمیت حمایت از صنایع و تولید داخلی، پیشنهاد می‌دهد که در کنار طرح‌های مالیاتی و تسهیلاتی، دولت باید از ابزارهای مکملی مانند تخفیف‌های مالیاتی استفاده کند. به طور خاص، او پیشنهاد می‌کند که برای خرید کالای ایرانی، تخفیفی در حد دو درصد در مالیات بر ارزش افزوده در نظر گرفته شود. این امر می‌تواند انگیزه‌ای برای مردم باشد تا کالاهای ایرانی را ترجیح دهند و از آنجا که بسیاری از فروشگاه‌ها به عرضه اجناس خارجی پرداخته‌اند، این طرح می‌تواند رقابت‌پذیری کالاهای داخلی را تقویت کند. خالقی معتقد است که در شرایط تحریمی فعلی، کالاهای خارجی با قیمت‌های بالا و تنوع زیاد در بازار موجود است و این خود دلایلی است که لزوم حمایت از تولید داخلی را بیشتر می‌کند. بنابراین، برای اینکه تسهیلات داده‌شده به صنایع اثرگذار باشد، باید مشوق‌هایی برای خرید کالاهای ایرانی در نظر گرفته شود که به نوعی زمینه‌ساز رقابت‌پذیری بیشتر آن‌ها در بازار باشد.